

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Рябченко Олени Петрівни – на дисертацію Валка Петроса «Адвокат як суб'єкт надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві України», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дослідження. Сьогодні, беручи до уваги Закон України «Про безоплатну правову допомогу», питання визначення поняття «забезпечення права на безоплатну правову допомогу», розуміння природи і змісту цього права, вивчення проблем розширення переліку суб'єктів права на безоплатну вторинну правову та суб'єктів надання такої допомоги, перспективи розвитку якісного та ефективного забезпечення права людини на безоплатну правову допомогу у вітчизняній науці досі залишаються дискусійними та потребують подальшого наукового дослідження. Це і не дивно, так, як дана категорія має не лише теоретичне, а й значне практичне значення, оскільки гарантує особи право на професійних захист її прав. У цьому аспекті поглибленого аналізу потребує визначення базових складових організації надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві, оскільки це безпосередньо пов'язано із реалізацією прав особи на захист та визначає Україну як європейську державу.

Виходячи з зазначеного вище, можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Валка Петроса – це новий напрямок наукового пошуку, обумовлений відсутністю напрацювань учених, присвячених з'ясуванню сутності та особливостей надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві, що і визначило тему наукового пошуку.

Зважаючи на вказане, тема дисертації є не лише актуальною, але й вчасною і корисною для розвитку науки адміністративного права та процесу, вдосконалення правового статусу адвоката як суб'єкта надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві України.

Належним необхідно визнати методологічний підхід щодо дослідження. Він

свідчить про достатній рівень володіння дисертантом загальними та спеціальними методами наукового пізнання та вмінням використовувати їх для вирішення завдань, поставлених у роботі. Достатній рівень наукових узагальнень базується на системному підході. Були також використані інші методи, характерні для наукових робіт з юридичних наук: логіко-семантичний, аналізу і синтезу, порівняльно-правовий, системний, метод групування, структурно-логічний тощо. Методи і прийоми доречно використані для формулювання авторських дефініцій та висновків, які складають основний понятійний апарат та зміст дослідження, є засадами обґрунтування запропонованих висновків і рекомендацій щодо змін до чинного законодавства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Наукові положення, рекомендації та висновки дослідження, проведеного Валко Петросом, є належним чином обґрунтованими та достовірними, оскільки обумовлені використанням об'єктивних даних про надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві та відображають сучасний стан національного законодавства щодо забезпечення реалізації права особи адвокатом на безоплатну вторинну правову допомогу в адміністративному судочинстві в Україні; базуються на останніх наукових дослідженнях у галузі адміністративного права та процесу; враховують європейський досвід у даному напрямку та судову практику.

Наукова новизна одержаних результатів визначається сучасною постановкою проблеми, застосуванням відповідного теоретико-методологічного апарату та практики реалізації норм чинного адміністративного законодавства, яке регулює особливості надання безоплатної вторинної правової допомоги адвокатом в адміністративному судочинстві. Робота є однією з перших спроб представити та обґрунтувати комплексне уявлення про сутність та особливості надання адвокатами безоплатної вторинної допомоги в адміністративному судочинстві.

З урахуванням сучасних підходів, наявних у юридичній науці, Валко Петрос

формулює основні параметри проблеми, яка вирішується у дисертаційній праці, та концептуальні засади її розв'язання, а також спрямовує одержані результати на підвищення ефективності надання адвокатом безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві.

Загальне позитивне враження від дисертації Валко Петроса підкріплюється результатами, які характеризують її наукову новизну.

Зокрема, автором визначено поняття безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві, як сукупність адміністративно-процесуальних відносин, які виникають з приводу реалізацією особою права на захист в сфері публічно-правових відносин та отримання згідно чинного законодавства правової послуги від спеціально уповноваженого суб'єкта щодо вчинення певних процесуальних дій від імені та в інтересах особи, яка має на це відповідне право (с. 41).

З позитивного боку слід відмітити виокремлення ознак безоплатної вторинної правової допомоги в цілому: 1) є гарантією реалізації конституційного права на захист, має об'єктивний, публічний і правовий характер, реалізуючись у процесі правозахисної діяльності спеціально уповноважених суб'єктів; 2) має похідний характер не є самостійним конституційним правом, оскільки виникає у тих випадках, коли права і свободи людини були порушені; 3) обов'язкова умова її надання це – професійність, яка підтверджується документально визначеною кваліфікацією та відносно постійним колом робочої діяльності; 4) надається у формі правової послуги; 5) здійснюється на підставі укладених договорів або контрактів; 6) має обмеження щодо кола суб'єктів, які мають право на її отримання; 7) правове регулювання організації надання безоплатної вторинної правової допомоги здійснюється на підставі адміністративно-правових актів, а безпосереднє надання – процесуальними нормативними актами в тому числі КАСУ; 8) має кількісні обмеження; 9) наявність обов'язкових умов до суб'єктів надання такої допомоги – включення в Реєстр; 10) безкоштовний характер для суб'єктів отримання такої допомоги, що дає підставу для віднесення останньої до виду соціальних гарантій держави; 11) це право виникає не автоматично, а після

відповідного звернення до уповноваженого суб'єкта, при наявності підстав та умов отримання такої допомоги тощо (с. 39).

В дисертаційному дослідженні здійснено ґрунтовний аналіз нормативно-правового регулювання забезпечення та реалізації безоплатної вторинної правової допомоги в Україні. Цікавим є підхід до класифікації нормативно-правових актів за такими напрямками: 1) нормативно-правове регулювання організації надання безоплатної вторинної правової допомоги, ключовим серед яких є законодавчі акти, які закріплюють матеріальні норми та підзаконні нормативно-правові акти, які визначають процедурний характер надання останньої; 2) процесуальні нормативно-правові акти, які безпосередньо визначають адміністративно процесуальну правосуб'єктність адвоката на представництво інтересів особи в адміністративному судочинстві; 3) нормативно-правові акти, які визначають та регламентують відносини безпосередньо адвоката та особи, чиї інтереси будуть представлятися (с. 63).

Обґрунтовано та охарактеризовано систему суб'єктів надання безоплатної вторинної правової допомоги, роль та місце адвокатури серед них. Доведено, що суб'єктом безоплатної вторинної правової допомоги є специфічна особа, що має відповідний статус, сукупність прав, обов'язків та можливостей, спрямованих державою на виконання завдань із забезпечення функцій безоплатної вторинної правової допомоги здійснюваної за рахунок Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел (с. 74).

В дисертації ретельно проаналізовано та досліджено суб'єктів права на отримання безоплатної вторинної правової допомоги. Доведено, що особливості правового статусу суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу в адміністративному судочинстві вказують на їх основні відмінності від інших суб'єктів системи безоплатної правової допомоги. По-перше, основною ознакою суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу є соціальна незахищеність, тобто суттєве зниження можливостей особи для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів здатне привести до їх нерівності перед нормами законодавства у бік зменшення порівняно із більшістю людей. По-друге,

діяльність держави спрямована на подолання цього негативного явища, що і виступає причиною існування самої системи безоплатної правової допомоги, тобто набуття іншими суб'єктами системи безоплатної правової допомоги їх функцій, прав і обов'язків (с. 99-100).

Велику увагу приділено реалізації права особи адвокатом на безоплатну вторинну правову допомогу в адміністративному судочинстві України. Зокрема, акцентовано увагу на змісті адміністративної процесуальної правосуб'єктності адвоката як суб'єкта надання безоплатної вторинної правової допомоги. Дисертантом доведено, що особливістю адміністративної процесуальної правосуб'єктності адвоката як суб'єкта надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві України є набуття відповідного статусу внаслідок процедури конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правової допомоги (с. 124).

В роботі з'ясовано, що реалізація адміністративної процесуальної правосуб'єктності адвоката, залученого до системи надання безоплатної вторинної правової допомоги представляє з себе цілеспрямовані дії адвоката щодо набуття сукупності прав та обов'язків, необхідних для участі в системі безоплатної вторинної правової допомоги, а також їх подальшого застосування в ході процесуального представництва інтересів особи в адміністративному судочинстві. Сутність професійної правничої допомоги здійснюваної адвокатом залученим до надання безоплатної вторинної правової допомоги при цьому не змінюється та залишається спрямованою на сприяння забезпеченню прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб (с. 142).

Слід на високому рівні оцінити здобутки дисертанта щодо дослідження підстав та наслідків притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності у сфері надання безоплатної вторинної правової допомоги. Це дало змогу сформулювати особливості дисциплінарної відповідальності у сфері надання безоплатної вторинної правової допомоги, а саме: застосовується за надання неякісної правової допомоги, порушення етичних норм права, які визначені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; накладається

спеціально уповноваженим на то суб'єктом; має нормативно визначену процедуру дисциплінарного провадження; передбачає певний перелік дисциплінарних стягнень; має суспільно негативну оцінку, що впливає на авторитет зазначеного адвоката та може в подальшому зачіпати економічні інтереси останнього тощо (с. 159-160).

Звертають на себе увагу результати проведення автором узагальнення європейського досвіду регламентації права особи на безоплатну вторинну правову допомогу. Дисертантом на підставі аналізу основних Європейських нормативних актів та рішень Європейського Суду з прав людини виокремлено основні критерії необхідності надання особі безоплатної правової допомоги: 1) вимога інтересів правосуддя; 2) складність судової справи; 3) необхідність залучення адвоката до адміністративного процесу у зв'язку із складністю обставин справи; 4) фінансування безоплатної вторинної правової допомоги здійснюється за рахунок бюджету держави (с. 180).

Схвальної оцінки заслуговує висновок дисертанта щодо сформульованих пропозицій та рекомендацій, які стосуються внесення змін до Законів України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про безоплатну правову допомогу» та Кодексу адміністративного судочинства України.

Вказані положення наукової новизни можуть бути використані для проведення наукових досліджень, удосконалення законодавства, що регламентує питання надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях. Основні теоретичні висновки та практичні рекомендації, що містяться у дисертації, викладені у п'яти наукових статтях, з яких чотири опубліковано у наукових фахових виданнях України, одну – у іноземному науковому виданні, а також у тезах чотирьох доповідей на науково-практичних конференціях. Основні висновки і рекомендації, отримані в процесі здійснення дослідження, знайшли відображення у наукових публікаціях.

Дисертаційне дослідження виконане автором самостійно з використанням

останніх досягнень теорії адміністративного права та процесу. Усі сформульовані в ньому положення, висновки та пропозиції обґрунтовані на основі особистих досліджень автора. Автором для аргументації власних положень і висновків використовувалися напрацювання інших учених, на які обов'язково робилися посилання.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до вимог, встановлених МОН України. Встановлюючи значущість для науки і практики результатів дослідження, проведеного Валко Петросом, варто вказати, що воно вирішує наукову задачу, оскільки результати роботи поглиблюють існуючі уявлення про організацію надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві щодо реалізації права людини на захист й можуть бути основою для подальших наукових досліджень з відповідної проблематики, а також містить висновки та пропозиції, що можуть бути використані для вдосконалення чинного та перспективного адміністративно-процесуального законодавства, яке регламентує питання надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві. Матеріали дисертаційного дослідження можуть використовуватись при викладанні дисциплін «Адміністративне право і процес», «Основи адміністративного судочинства», «Судові та правоохоронні органи України» тощо.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження. У цілому позитивно оцінюючи дисертацію Валка Петроса, необхідно висловити ряд зауважень, звернути увагу на твердження, що викликають сумніви та можуть слугувати підґрунтям для дискусії під час її захисту:

1. Серед пунктів наукової новизни та в підрозділі 1.1 наголошується, що було досліджено зміст низки споріднених понять із категорією «безоплатна вторинна правова допомога» в юридичному аспекті, а саме: «правнича допомога», «правова допомога», «право на захист», що у підсумку дозволило скласти більш розгорнуте і точне уявлення про зміст та сутність безоплатної вторинної правової допомоги. Під час публічного захисту, хотілось би почути від дисертанта, чи є

доцільним закріплення в Конституції України та введення в правовий обіг категорії «професійна правнича допомога», та як остання співвідноситься з «правовою допомогою».

2. Погоджуючись в цілому, що другий розділ дисертації присвячений реалізація права особи адвокатом на безоплатну вторинну правову допомогу в адміністративному судочинстві України, все ж таки, вважаємо, що доцільно було б приділити увагу розгляду питання щодо процедурного аспекту представництва в суді, як виду правничої допомоги, що здійснюється адвокатом.

3. У підрозділі 2.3 дисертантом наголошується, що адвокат як суб'єкт надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві може бути притягнутий до традиційних видів юридичної відповідальності, при цьому маючи певні процедурні аспекти його здійснення. Під час публічного захисту, хотілось би почути від дисертант стосовно адміністративної відповідальності адвоката, оскільки на сторінках роботи, це не знайшло свого відповідного відображення

4. У підрозділі 3.1 досліджуючи європейський досвід регламентації права особи на безоплатну вторинну правову допомогу дисертант дійшов висновку, що правова допомога може надаватися адвокатами безоплатно в різних формах. Проте, як ми знаємо, в Україні вона обмежується законодавством лише державною системою безоплатної правової допомоги. Водночас положення та здобутки даного підрозділу роботи були б набагато кориснішими з практичної точки зору, якби автор запропонував шляхи вирішення цього питання із врахуванням європейського досвіду.

5. Без перебільшення, дисертаційна робота присвячена дослідженню адвоката як суб'єкта надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві України. Однак, вбачається, що дисертант дещо захопився детальним аналізом таких правових явищ і категорій, як: «правнича допомога», «правова допомога», «право на захист», «безоплатна правова допомога», «правові послуги», «адміністративно-правове регулювання», «нормативно-правове регулювання», яким відведена значна частина роботи.

Втім, зазначені зауваження не знижують в цілому високого рівня дисертаційного дослідження, а тому можна дійти такого загального висновку: дисертація на тему «Адвокат як суб'єкт надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві України» відповідає науковій спеціальності, за якою вона виконана, і являє собою закінчену науково-дослідну роботу, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати в галузі адміністративного права, що в сукупності розв'язують важливу наукову задачу формування теоретичної моделі організації надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги, що має істотне значення для адміністративно-правової науки. Основні результати дисертації відображають особистий внесок здобувача в їх досягнення. А отже, дисертаційне дослідження повністю відповідає вимогам п. 9, 11-13 Порядку присудження наукових ступенів, що затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Валко Петрос – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:
професор кафедри
адміністративного права і
процесу та митної безпеки
Університету державної
фіскальної служби України,
доктор юридичних наук, професор

О.П. Рябченко

